

עיונים בברכת כוהנים

- א. שרידי שלושת המאורות
- ב. ברכת כוהנים – המצווה וגדרה
- ג. הברכה – ביטוי של חיבה ואהבה
- ד. הצורך לאדם בברכה
- ה. הכוהנים – צינור להעברת השפע
- ו. סגולותיה של ברכת כוהנים

א. שרידי שלושת המאורות

בימי הפאר של האומה, שלושת המאורות הגדולים: הנבואה, הכהונה והנזירות שימשו במלוא זוהרם. השפיעו על חיי האומה אורות יקרים ורוח טהרה וקדושה.

בעקבות חורבן המקדש וגלות ישראל מארצו, כהו מאורות אלו והועם זוהרם.

מאור הנבואה בעצמתו המקורית כבה, ונשארו רק שרידים של גילויי רוח הקודש בעצמה דלה: גילויי אליהו, חלומות נאמנים, הופעת נשמות צדיקים, ההופעה הנשמטית בעת הארתה.¹

מאור הנזירות בטל כליל במתכונתו המקורית, ונשארו ממנו רק שרידים של פרישות והנהגות של חסידים, שלעתים לובשים צורה שאינה הולמת את דרך היהדות.²

חלק הארי שבמאור הכהונה – עבודת המקדש וקודשיו – חדל להתקיים. לימוד תורה והוראה לעם, עבר להיות נחלת יחידי סגולה משדרות העם הרחבות. הדבר היחיד שנשאר פעיל ממאור הכהונה הוא ברכת כוהנים.

---

1. ראה: רבי חיים ויטאל, שערי קדושה, הקדמה; הרא"ה קוק, אורות הקודש חלק א, הגיון הקודש א', עמ' קסה; הלל צייטלין, "ההתגלות", על גבול שני עולמות, עמ' 36, ועוד.

2. ראה כוזרי ג', א.

נתבונן בנקודות אחדות במהותה של ברכת כוהנים.

ב. ברכת כוהנים – המצווה וגדרה

מצות ברכת כוהנים בכל יום. שנצטוו הכהנים שיברכו ישראל בכל יום, שנאמר: "כה תברכו את בני ישראל אמור להם" (במדבר ו, כ"ג). (ספר החינוך, מצווה שעח)

אימתי מקיימים מצווה זו?

בשחרית, במוסף ובנעילה, הכהנים נושאים את כפיהם. אבל במנחה אין נשיאת כפים...

בגבולין – בעת שיגיע שליח צבור לעבודה, כשיאמר "רצה", כל הכהנים העומדים בבית הכנסת נעקרים ממקומם והולכים ועולים לדוכן...

במקדש – הכהנים עולים לדוכן אחר שישלימו עבודת תמיד של שחר.

(רמב"ם, הלכות תפילה ונשיאת כפיים י"ד, א-ט)

ברכת כוהנים היא חלק מעבודות הקודש של הכוהנים, ולכן קבעוה בתפילת שמונה עשרה אחר ברכת עבודה והודאה, לפי ש"ע עבודה והודאה חדא מילתא היא" (מגילה יח ע"א), ש"אף הודאה עבודה של מקום היא" (רש"י שם).

אין זו רשות; אלא זו חובה המוטלת על בני אהרן לברך את בני ישראל. אין הכהן מברך את העם מפני שהוא דורש את טובתו, אלא ברכת כהנים היא חלק מעבודתם במקדש. כי הכתוב מגדיר כך את עבודת הכהונה: "לעמד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו"; וכן עוד: "כי בס בחר ה' א-להיך לשרתו ולברך בשם ה'". נמצא שברכת כהנים היא חלק מהשירות, והיא קשורה עמו בקשר הדוק. הכהן עומד ומשרת לפני ה' ומברך בשליחותו ובשמו. (רש"י הירש במדבר ו', כג)

ג. הברכה – ביטוי של חיבה ואהבה

המצווה היומיומית שנצטוו בה הכוהנים לברך את ישראל, היא ביטוי לחיבה ולאהבה שה' יתברך רוחש לעמו. היא עדות גדולה על דאגתו של ה' יתברך לשלומם, הצלחתם, אושרם וביטחונם של ישראל.

עדות לכך נוסח הברכה שהכוהנים מברכים על מצווה זו:

מאי מברך? אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה.³
(במדבר רבה י"א, ד)

בכלל "בני ישראל", גם הנלווים עמם בקדושה, אף הם כלולים בחיבה הזאת:

לפי שנאמר: "כה תברכו את בני ישראל", אין לי אלא ברכה לישראל. לגרים, לנשים ולעבדים מניין? תלמוד "ואני אברכם".
(במדבר רבה י"א, ח)

משורשי המצווה, שחפץ ה' בטובו הגדול לברך עמו על ידי המשרתים החונים תמיד בית ה', וכל מחשבתם דבקה בעבודתו ונפשם קשורה ביראתו כל היום, ובזכותם תחול הברכה עליהם, ויתברכו כל מעשיהם, ויהי נועם ה' עליהם. (ספר החינוך מצווה שעח)

ד. הצורך לאדם בברכה

לכאורה יש מקום לשאול: מה צורך יש לאדם בברכות? הטבע פועל פעולתו באופן טבעי. צמח צומח גם מבלי שמישהו יברך אותו כל בוקר. אולי גם האדם כן?

מציאות החיים מלמדת הפך מזה.⁴

האדם נזקק לברכה. הוא רואה בברכות מקור השראה, שפע והצלחה. אפילו רשע כמו עשו, שבטח ביכולתו האישית לעומת התמימות הפסיבית של יעקב, צעק בשעה שנלקחו ממנו הברכות: "ברכני גם אני אבי! וישא עשו קלו ויבך" (בראשית כ"ז, לח).

זאת ועוד, מי אינו זקוק לברכה? בגשמיות וברוחניות, להצלחה בעבודת ה' ולהצלחה בפרנסה ובעסקים, לבריאות ולרפואה שלמה, להצלחה ואושר לבנים ועוד. מי מחוסר מפני פגעי הזמן ומאורעותיו, מפני פגעי הטבע ונוראותיו, מפני פורענויות בלתי צפויות, מפני קטרוגו של שטן וממהומות החיים הבלתי נשלטות?

גם אבות האומה השתמשו בברכות. לפני פרידתם בירכו האבות, משה רבנו ודוד המלך את דור ההמשך. אף בימינו צובאים אלפים ורבבות על פתחיהם של צדיקים וקדושים לקבל ברכה. אנו רואים באופן תדיר שאבות ואימהות מלווים בחיבה את ילדיהם ומעתירים עליהם ברכות לאושר ולהצלחה.

אין כאן אפוא שאלה בעצם הצורך של האדם בברכה. זו נחוצה לאדם כאוויר לנשימה.

---

3. הביטוי "באהבה" – מתייחס גם לה' יתברך, וגם לכוהנים – ראה בסוף הקטע המצוטט.
4. הוכח במחקרים שונים שצמחים שדיברו אליהם בחיבה, הצליחו יותר מצמחים שלא זכו ליחס כזה. זו עדות שגם צמחים זקוקים לברכה. ראה הרב ישראל הס, "סימפוניית הצמחים", אמונות חלק ב, בעיקר עמ' 3.

הקב"ה הוא מקור השפע והטוב והוא מקור הברכה. מצוותו לכוהנים משרתי מקדשו היא להעביר דרכם את ברכתו המתמדת לעם בחירו, בניו אהוביו. אומר על כך בעל ספר החינוך:

ואל תתמה לאמור: ולו חפץ ה' בברכתם יצו אתם את הברכה ואין צורך בברכת הכהנים! כי כבר הקדמתי לך פעמים רבות כי בכח הכשר מעשינו תחול הברכה עלינו, כי ידו ברוך הוא פתוחה לכל שואל בהיותו מוכשר ומוכן לקבלת הטוב. ועל כן כי בחר בנו מכל העמים ורצה שנוכה בטובו הזהירנו וצונו להכין מעשינו ולהכשיר גופנו במצוותיו להיותנו ראויים אל הטוב, גם צונו בטובו הגדול לבקש ממנו הברכה ושנשאל אותה על ידי המשרתים הטהורים כי כל זה יהיה זכות לנפשותינו ומתוך כך נזכה בטובו. (ספר החינוך מצווה שעח)

ה. הכהנים – צינור להעברת השפע

זכו הכהנים להיות הצינור שדרכו עובר השפע לעם ישראל. הכהנים אינם מעניקים את הברכה מצד עצמם. הם משמשים רק אמצעי. דרכם מעביר ה' יתברך לעם את ברכתו.

יפה אומר המדרש:

אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבון העולמים! לכהנים אתה אומר שיברכו אותנו? ! אין אנו צריכים אלא לברכותיך, ולהיותנו מתברכים מפיך! הדא הוא דכתיב: "השקיפה ממעון קדשך מן השמים, וברך את עמך את ישראל" (דברים כ"ו, טו). אמר להם הקדוש ברוך הוא: אף על פי שאמרתי לכהנים שיהיו מברכים אתכם, עמהם אני עומד ומברך אתכם. לפיכך הכהנים פורשים את כפיהם, לומר שהקדוש ברוך הוא עומד אחרינו. (במדבר רבה י"א, ב)

על יסוד זה מסביר המדרש שם את הפסוקים הבאים בשיר השירים (ב', ט-י):

"דומה דודי לצבי" – מה הצבי הזה מקפץ ממקום למקום, מגדר לגדר, מאילן לאילן ומסוכה לסוכה – כך הקדוש ברוך הוא מדלג ומקפץ מכנסת זו לכנסת זו. כל כך למה? בשביל לברך את ישראל... "הנה זה עומד אחר כתלנו" – אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות... "משגיח מן החלונות" – מבין כתפותיהם של כהנים. "מציצן מן החרכים" – מבין אצבעותיהם של כהנים. "ענה דודי ואמר לי" – "ואני אברכם".

רעיון זה בא לידי ביטוי אף בתפילות שהכהנים אומרים בסמוך לברכתם:

עיונים בברכת כוהנים

כשהוא עוקר רגליו לעלות אומר: יהי רצון מלפניך ה' א-להינו שתהיה ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלמה ואל יהי בה מכשול ועון מעתה ועד עולם.

וקודם שיחזיר פניו לברך את העם מברך: ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה...
וכשמחזיר פניו מן הציבור אחר שמשלים אומר: עשינו מה שגזרת עלינו עשה עמנו מה שהבטחתנו השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל.
(רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפיים י"ד, יב)

כיוון שהכוהן הוא צינור להעברת הברכה, מן הדין שיהיה ראוי באישיותו לכך. אבל גם אם לא, אין הדבר מוריד מערכה של הברכה:

כהן שלא היה לו דבר מכל אלו הדברים המונעין נשיאת כפים אף ע"פ שאינו חכם ואינו מדקדק במצות... הרי זה נושא את כפיו ואין מונעין אותו, לפי שזו מצות עשה על כל כהן וכהן שראוי לנשיאת כפים ואין אומרים לאדם רשע: הוסף קָשֶׁע והמנע מן המצות.

ואל תתמה ותאמר: ומה תועיל ברכת הדיוט זה? שאין קבול הברכה תלוי בכהנים, אלא בהקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ושמו את שמי ואני אברכם". הכהנים עושין מצותן שנצטוו בה, והקב"ה ברחמיו מברך את ישראל כחפצו. (שם ט"ו, ו-ז)

מתחילה, הברכות היו מסורות בידי יתברך. אחר כך מסרן לצדיקי עולם שיהיו מברכים לבריותיו.

כבר כתיב "ואברכך" (בראשית י"ב, ב) מה ת"ל "והיה ברכה" (שם) א"ר אליעזר: אמר לו הקב"ה: משבראתי עולמי ועד עכשיו הייתי זקוק לברך את בריותי, שנאמר: "ויברך אותם א-להים וגו'" (בראשית א', כח), ואומר "ויברך א-להים את נח ואת בניו" (בראשית ט', א). אבל מכאן ואילך הרי ברכות מסורות לך... כשנפטר אברהם נגלה הקב"ה על יצחק וברכו, שנא' "ויהי אחרי מות אברהם ויברך א-להים את יצחק בנו" (בראשית כ"ה, יא). ויצחק ברך את יעקב, ויעקב ברך לשנים עשר שבטים, שנאמר: "כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם" (בראשית מ"ט, כח). מכאן ואילך אמר הקב"ה: הרי הברכות מסורות לכם – הכהנים יהיו מברכים את בני. (במדבר רבה י"א, ב)

הביטוי "ואני אברכם" מתפרש על פי המדרש בשני אופנים:

אחד – מופנה כלפי ישראל כדברי המדרש לעיל.

שני – מופנה כלפי הכהנים. "שלא יהיו הכהנים אומרים: אנחנו מברכים את ישראל, מי יברך אותנו? אומר להם הקדוש ברוך הוא: 'ואני אברכם' – לכהנים" (במדבר רבה י"א, ח).

ו. סגולותיה של ברכת כוהנים

סגולות רבות צפונות בברכת כוהנים. סגולות בגשמיות וברוחניות, בגוף ובנפש, בנגלה ובנסתר, אושר והצלחה בקניינים ובנכסים ובשמירה עליהם ועוד. סגולות אלה מפורשות בדברי רבותינו.

המדרש (במדבר רבה י"א, ה-ז) מציין כארבעים ברכות שונות הכלולות בברכת הכהנים.

בהקשר לחתימת ברכת הכהנים במילה "שלום" – מציין המדרש (שם) עשרה מאמרים הפותחים במילים "גדול השלום". עושר אדיר של רעיונות ומחשבות מרוכזים במאמרים הללו.

המדרש חותם סקירה זו על השלום בשמונה מקורות נוספים שבהם רואים עד כמה חביב הוא השלום, והאחרון שבהם:

חביב השלום שישראל מתברכים בכל יום בשלום, שנאמר: "וישם לך שלום".

את אחת הסגולות הנפלאות של ברכת כוהנים, ביטאו חכמינו זיכרונם לברכה במדרשם על הפסוקים:

הִנֵּה מִטְּתוֹ שְׁלֹשְׁמָה שְׁשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ מִגְּבֻרַי יִשְׂרָאֵל: כָּלֵם אַחֲזִי חָרֵב מְלֻמְדֵי מְלָחְמָה אִישׁ חָרְבוּ עַל יָרְכוּ מִפְּחַד בְּלִילוֹת: (שיר השירים ג', ז-ח)

"שלשמה" – זה הקדוש ברוך הוא, שהשלום שלו. "ששים גבורים סביב לה" – אלו ששים אותיות שבברכת כהנים. "מגבורי ישראל" – שהם מגברים את ישראל... ששמו של הקדוש ברוך הוא נזכר בכל אחת ואחת... "כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה" – שהם נלחמים כנגד כל פורעניות שבתורה. "איש חרבו על ירכו" – שאפילו אדם רואה בחלומו כאילו חרב מחתכת בירכו, מה יעשה? ישכים לבית הכנסת ויעמוד לפני הכהנים, וישמע ברכת כהנים – ואין דבר רע מזיקן. (במדבר רבה י"א, ג בסוף)

כאחת הסגולות להיפוך חלומות רעים לטובה תיקנו חכמים לומר נוסח של תפילה הנאמרת בעת ברכת הכהנים.